

ÎN CĂUTAREA IDENTITĂȚII PROFESIONALE. O ANALIZĂ COMPARATIVĂ A PROFILURILOR SOCIO-PROFESIONALE ALE JURNALIȘTILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA LA DISTANȚĂ DE APROAPE DOUĂ DECENII (2006-2023)

IN SEARCH OF PROFESSIONAL IDENTITY. A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE SOCIO-PROFESSIONAL PROFILES OF JOURNALISTS FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA ACROSS A LONG TIME OF NEARLY TWO DECADES (2006-2023)

Natalia VASILENDIUC,

*doctor în științe ale comunicării, profesor universitar
Universitatea din București*

ORCID: 0000-0001-9588-3069
natalia.vasilendiuc@unibuc.ro

Summary

This study examines professional identity formation of Moldovan journalists in 2006-2023 by comparing three waves of studies (2006, 2016 and 2023). It offers a socio-demographic portrait of journalists, professional training, professional employment, and roles performed by them, and introduces structural and value changes in the journalism profession. The study reveals a shift from Soviet-trained to post-Soviet and digital-era journalists and a transformation of professional norms and self-perception. The results refer to a growing alignment with Western journalism paradigms, highlighting the importance of objectivity, social responsibility, and watchdog roles, against the background of persistent systemic difficulties. The article takes a media sociological perspective, emphasizing the interface of institutional frameworks and journalistic norms in light of evolving media environments.

Key words: *professional identity, journalists, Republic of Moldova, comparative analysis, journalism roles, media system.*

Introducere

În câmpul jurnalistic, identitatea profesională a reporterilor se constituie ca un palimpsest de valori, norme, practici și roluri pe care aceștia le interiorizează și le negociază permanent în raport cu contextul socio-politic și economic. În Republica Moldova, acest spațiu profesional s-a definit odată cu tranziția postcomunistă, influențat de modelele occidentale de presă și de revoluția tehnologică din ultimele două decenii. Vorbim, așadar, despre un câmp pluristratificat și mobil, dificil de măsurat și de fixat [5].

După 1991, traseul identității jurnalistului moldovean a fost tensionat între habitusul presei sovietice și idealul libertății editoriale. Studiul de față propune o lectură comparativă a profilului profesiei la trei repere cronologice (2006, 2016 și 2023), pentru a

surprinde mutațiile structurale (demografie, formare, statut) și axiologice (roluri, norme, idealuri) care au remodelat breasla.

Cadrul teoretic

Identitatea profesională este analizată fie ca trăsătură a unei „profesii” în sens clasic, fie ca atribut al unei „ocupații” perpetuu redefinite. Mihai Coman arată că jurnalismul poate fi investigat atât prin prisma practicilor concrete, cât și a dimensiunii simbolice, precum misiuni, valori, credințe [3]. Pentru autor, câmpul este „eterogen și complex”, iar identitatea reporterului, fragmentară și dinamică.

Totodată, Rémy Rieffel nuanțează că jurnalismul nu întrunește toate criteriile unei profesii liberale – curriculum standardizat, cunoștințe certificate, control corporativ, cod deontologic cu forță sancționatorie [9]. Tocmai această „profesionalizare incompletă” conferă elasticitate și context-dependență identității jurnalistice. Denis Ruellan vorbește în același registru despre un „professionnalisme du flou”, despre un nucleu profesional cu granițe permeabile [10]. Colin Sparks și Slavko Splichal accentuează latura fluidă și instabilă a ocupației, sensibilă la mutațiile sociale și tehnologice [11].

În pofida contururilor vagi, există un hard-core axiologic: căutarea adevărului, obiectivitatea, imparțialitatea, responsabilitatea publică. Mark Deuze numește acest set de credințe „ideologia jurnalistică” [4]. În spațiul moldovenesc, *Codul deontologic* aliniază discursul local la standardele universale, definind jurnalistul prin misiunea de a colecta și difuza informații de interes public [2].

Abordarea sistemică propusă de Coman ne obligă să înscriem profesia în ecologia instituțională: redacții, piața media, legislație, norme sociale [3]. Formele de control economic, politic, tehnologic, dar și cel exercitat de audiență negociază permanent limitele câmpului. Revoluția digitală, de pildă, a născut reporterul „om-orchestra”, obligat să filmeze, să înregistreze, să editeze și să publice simultan [8], ceea ce reconfigurează profilul profesional, uneori în defavoarea specializării și a creativității.

Astfel, identitatea jurnalistului este o construcție mobilă, situată la intersecția dintre idealurile normative ale meseriei și constrângerile sistemice. În paginile ce urmează, vom urmări felul în care această dialectică s-a resimțit în peisajul mediatic al Republicii Moldova între 2006 și 2023, sprijinindu-ne pe date empirice și pe cadrul teoretic schițat mai sus.

Metodologie

Radiografia evoluției identității profesionale a jurnaliștilor din Republica Moldova se bazează pe un design longitudinal-comparativ articulat în trei valuri succesive de cercetare, corespunzătoare anilor-reper 2006, 2016 și 2023.

Primul val (2006) a presupus o investigație sociologică exploratorie aplicată unui lot de 37 de ziariști proveniți din redacții diverse din spațiul media autohton [12]. Studiul a inventariat trăsături socio-profesionale (vârstă, gen, grad de instruire, vechime etc.), motivații, afilieri și autopercepții privind rolul profesional, utilizând interviul semi-structurat drept instrument principal.

Al doilea val (2016) s-a derulat sub umbrela proiectului internațional *Worlds of Journalism Study* (WJS2) și a extins eșantionul la 221 de practicieni din presa scrisă, radio, televiziune, online și agenții de știri [7], [13]. Ancheta, realizată prin chestionare standardizate față în față, a oferit indicatori fini despre profilul demografic, capitalul educațional, statutul profesional și reprezentările etice ale actorilor din câmp.

Valul al treilea (2023) captează starea curentă prin datele rundei a treia a *Worlds of Journalism Study* (WJS3), incluzând 305 de jurnaliști din medii diferite (print, TV, radio, platforme digitale) și din organizații cu forme variate de proprietate – publică, privată, non-profit [14]. Și de această dată, chestionarul standardizat a vizat, pe lângă variabilele socio-demografice și ocupaționale, problematica riscurilor și a securității profesionale.

În fiecare dintre cele trei etape s-a operat cu un set comun de indicatori: parametri demografici (vârstă, gen), formare profesională, poziție și afiliere organizațională, precum și rolurile/valorile revendicate (de pildă *watchdog*, educator și furnizor imparțial de informație). Acest cadru comparativ permite surprinderea atât a liniilor de continuitate, cât și a reconfigurărilor majore survenite între 2006, 2016 și 2023.

Analiza comparativă a datelor

Demografie și structură generațională

Periodic, profilul de vârstă al jurnaliștilor moldoveni a suferit mutații spectaculoase. În 2006, redacțiile încă găzduiau o bipolaritate între „veteranii sovietici”, intrați înainte de 1991, de regulă trecuți de 40-50 de ani și cu o senioritate profesională considerabilă, și „noua gardă post-sovietică”, alcătuită din absolvenți care debutaseră după anul 2000, odată cu liberalizarea pieței media [12].

Valul WJS din 2016 a marcat o „reîntinerire” accentuată: vârsta mediană a coborât la 27 de ani, iar experiența medie la 7,9 ani [7], [13]. Până în 2023, foștii juniori s-au convertit în actori de nivel mediu sau senior, în timp ce generația sovietică aproape că a dispărut din rutina redacțională curentă [14].

Dimensiunea de gen confirmă o tendință de feminizare progresivă a profesiei. Dacă în 2006 femeile reprezentau 54 % din eșantion [12], în 2016 ponderea lor a urcat la 60,6 % [7], [13], menținându-se și în 2023, mai ales în presa scrisă și online; bărbații continuă totuși să domine vârfurile ierarhice [14].

Structura pe tipuri de media s-a recalibrat: presa tipărită și audiovizualul dominau în 2006 [12]; până în 2016, online-ul atrăgea deja aproape o cincime din profesioniști [7], [13]; în 2023, *new media* a devenit pilon major, paralel cu regresul printului și persistența televiziunii ca mare angajator [14].

Formare profesională (educație și pregătire)

Gradul de instruire a fost ridicat încă din anii 2000: circa 65 % deținuseră studii de jurnalism în 2006 [12]. În 2016, peste 90 % absolviseră învățământ universitar, o parte considerabilă având și masterate [7]. Programe inovatoare precum Școala de Studii Avansate în Jurnalism (lansată în 2006) au accelerat profesionalizarea, introducând practici multimedia și *fact-checking*. În 2023, aceste competențe constituie deja un segment organic al identității profesionale, reflectând adaptarea la convergența digitală [14].

Statut profesional și condiții de muncă

Contractul de muncă pe perioadă nedeterminată rămâne matricea dominantă. În 2016, peste 80 % dintre participanții WJS erau angajați permanenți, *freelancer*-ii formând o minoritate [7], [13]; configurația persistă în 2023, chiar dacă mediul online oferă mai multe piste pentru lucrul independent [14].

Condițiile de muncă se situează, însă, sub un prag optim: salarii modeste, presiuni politice și economice, slaba reprezentativitate sindicală și dificultăți de finanțare pentru *outlet*-urile independente [1], [15]. Indicele anual al libertății presei, realizat de Centrul

pentru Journalism Independent, semnaleză constant ingerințe și amenințări, iar rata de afiliere la organizații profesionale rămâne scăzută, indicând o coeziune fragilă a breslei.

Rolurile profesionale asumate și valorile jurnaliste

În 2006, coabitarea generațiilor producea o pluralitate de autodefiniri: ex-jurnaliștii sovietici se percepeau adesea ca mediatori între autoritate și public, pe când debutanții post-2000 gravitau către rolul de *watchdog* și competiția pe piața liberă [6], [12]. Deficitul de ancorare etică favoriza, uneori, alunecarea spre senzațional.

Datele WJS 2016 arată o aderare masivă la idealul obiectivității și echidistanței; autorii se vedeau „observatori imparțiali” și „furnizori de informație”. Rolurile de *watchdog*, educator, promotor al toleranței și vector al schimbării sociale au prins contur, în timp ce „colaborarea cu guvernul” a fost marginalizată [7], [13].

În 2023, combaterea dezinformării și supravegherea critică a puterii devin încă și mai pregnante, potențate de contextul geopolitic și torentul informațional online [14]. Dilemele etice și constrângerile economice persistă, dar valorile declarate (obiectivitate, responsabilitate publică și etică profesională) rămân aliniate la standardele globale.

Concluzii

Bilanțul longitudinal al acestor cercetări (2006-2023) relevă un câmp jurnalistic în perpetuă reconstrucție, unde schimbarea se împletește cu persistența unor trăsături-cheie. Generația de formație sovietică a fost treptat substituită de cohortele educate în post-1991, fapt care a produs o veritabilă reîntinerire a breslei și o internalizare mai fermă a ethosului presei libere. Programele moderne de formare continuă au consolidat acest viraj axiologic. Prezența femeilor a devenit majoritară în redacții; totuși, vârfurile piramidei decizionale rămân încă parțial masculin-dominante. Procesul indică o mutație culturală, dar și persistența unor asimetrii de putere. Instituțiile media rămân principali angajatori, însă fragilitatea financiară, ingerințele politice și coeziunea profesională slabă configurează un mediu precar. Strategiile de adaptare includ dublă specializare și activități colaterale, ca mecanisme de reziliență economică. Idealurile internaționale, precum obiectivitate, echidistanță, funcția *watchdog*, s-au impus ca reper declarativ, iar *Codul deontologic* este, în mare, asumat. Aplicarea lor, însă, rămâne contingentă la presiunile sistemului mediatic local și la constrângerile economico-politice.

În ansamblu, se conturează o identitate profesională tot mai omogenizată și profesionalizată, aliniată la standardele occidentale, dar confruntată cu provocări recurente: finanțare instabilă, independență editorială vulnerabilă și solidaritate corporativă limitată. Profesia evoluează, așadar, în permanentă negociere între valorile intrinseci ale breslei și vectorii externi de presiune, confirmând dinamica unui „câmp eterogen și complex”.

Referințe bibliografice:

1. Centrul pentru Journalism Independent. *Indicele situației presei în Moldova 2020*. 2021. Disponibil: <https://cji.md/indicele-privind-situatia-presei-din-republica-moldova-in-anul-2020/> (accesat: 07.04.2025).
2. *Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova* (2011, revizuit 2024). Disponibil: <http://consiliuldepresa.md/ro?page=deontologie> (accesat: 06.04.2025).
3. Coman, M. *Introducere în sistemul mass-media*. Iași: Polirom, 2016.
4. Deuze, M. What is Journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442-464, 2005. DOI: 10.1177/1464884905056815

5. Milewski, N. Mapping the Moldovan Media System and Journalism Culture. *Central European Journal of Communication*, 6(2/11), 249-261, 2013.
6. Milewski, N., Barczyszyn, P. și Lauk, E. Three Countries, One Profession: on Polish, Romanian and Moldovan Journalism Cultures. În: Głowacki, M., Lauk, E. și Balčytienė, A. (coord.). *Journalism that Matters. Views from Central and Eastern Europe*, pp. 97-114. Frankfurt: Peter Lang, 2015.
7. Milewski, N. Country Report. Journalists in Moldova. *The Worlds of Journalism Study, 2011-2017*. 2016. Disponibil: https://epub.uni-muenchen.de/30986/1/Country_report_Moldova.pdf (accesat: 07.04.2025).
8. Quinn, S., Filak, V. (coord.). *Convergent Journalism an Introduction: Writing and Producing Across Media*. Routledge, 2005.
9. Rieffel, R. *Sociologia mass-media*. Iași: Polirom, 2008.
10. Ruellan, D. *Le professionnalisme du flou: identité et savoir-faire des journalistes français*. Grenoble: PUG, 1993.
11. Splichal, S. și Sparks, C. *Journalists for the 21st Century: Tendencies of professionalization among first-year students in 22 countries*. Norwood, NJ: Ablex, 1994.
12. Vasilendiuc, N. Portretul socio-profesional al jurnaliștilor din Republica Moldova. *Revista Română de Jurnalism și Comunicare*, 1(II), 3-12, 2007.
13. Vasilendiuc, N. A Socio-Demographic Portrait of CEE Journalists: A Comparative Analysis of Journalistic Profession in Eight Central and Eastern European Countries Using the Worlds of Journalism Study. *Central European Journal of Communication*, 10(2/19), 180-192, 2017. DOI: 10.19195/1899-5101.10.2(19).2
14. Vasilendiuc, N. Ecosistemul mediatic din Republica Moldova sub lupa Worlds of Journalism Study. În: Vasilendiuc, N., Bardan, A., Ionescu, C., Matei, A., Șuțu, R. M., Anghel, Gh., Oprea, B. și Fiscutean, A. (coord.). *Jurnalism sub presiune: o analiză a riscurilor și incertitudinilor profesiei*, pp. 239-280. București: Tritonic, 2025.
15. Ziarul de Gardă. Studiu: Situația presei din R. Moldova a fost gravă și în 2020. 2021. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/studiu-situatia-presei-din-r-moldova-a-fost-grava-si-in-2020> (accesat: 06.04.2025).